

Anmeldelse

Storebælt i 10.000 år - Mennesket, havet og skoven

Udgivet af Storebæltsforbindelsen i samarbejde med Kalundborg og Omegns Museum, Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen samt Nationalmuseet, 1997.

Bogen findes i en engelsk og en dansk version, den er på 339 sider med virkelig mange illustrationer i både farve og sort-hvid. De er særdeles velegnede til undervisningsbrug. Redaktion: Lisbeth Pedersen, Anders Fischer og Bent Aaby. Pris: 349 kr.

‘Storebælt i 10.000 år’ er henvendt til almindeligt interesserede mennesker uden særlige forudsætninger indenfor de to mest omtalte hovedemner - naturvidenskab og arkæologi. Bogen er delt op i 5 tematiske afsnit indenfor de to hovedgrupper. 1. Landskabets og bæltets tilblivelse. 2. Stenalderboplader på bunden af Storebælt. 3. Stenalderfiskere ved Halsskovfjorden. 4. Sprogø fra Stenalder til nutid. 5. Fra stammebåd til motorfærge. Derudover findes lokalregister, takkeliste, ophavsliste især til illustrationer og citeret litteratur, det sidste er meget værdifuldt, hvis den skal indgå i et undervisningsforløb. Dog er den citerede litteratur opfattet meget specifikt som citeret, en del af ideerne er ‘lånt’, men ikke citeret fra andre kilder.

Generelt finder jeg, at det er en meget god ide at benytte sig af større bygge- og anlægsprojekter til at finansiere publikationer på dansk om Danmarks humane fortid og geologiske historie. At bogen så yderligere er blevet oversat til engelsk og dermed kan tjene som reklame både for selve Storebæltsprojektet og for det engagement i forskning, som dansk erhvervsliv burde have, og som en del virksomheder rent faktisk har, gør den ekstra fortjenstfuld.

Bogen er som nævnt bygget op omkring 5 temaer, der selvfølgelig handler om Storebælt, men som også omhandler aspekter som klimaændringer og havniveaustigninger, der rækker langt udover Storebælt.

Afsnittet (1.2) ‘Hvorledes landskabet blev til’ er kort og klart (skrevet af J.K. Frederiksen). Her fremlægges problemerne med tunnelboringen

gennem de tertiære og kvartære aflejringer på en tilgængelig måde. Denne fremstilling vil sikkert interessere mange. Blokdiagrammet figur 7 er et godt eksempel på, hvordan en kompliceret geologisk historie kan fremstilles på en overskuelig måde.

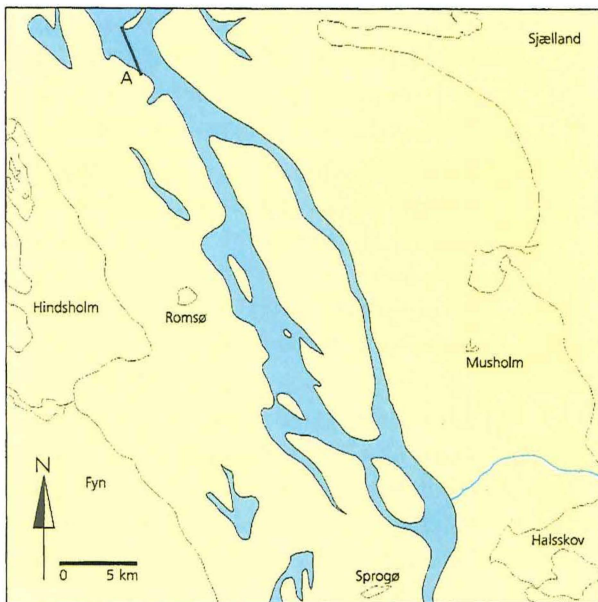
På samme måde er afsnittet (1.3), skrevet af Dorthe Rørbeck Mathiassen, en både original og illustrativ tolkning af de tilgængelige seismiske data og sedimentboringer i Storebælt. Illustrationerne 3a, 3b, 4a, 4b, 5 og 6 på siderne 24-27 er meget levende. De er med til at lette forståelsen af, at der for bare 10.000 år siden fandtes skove og moser med omvandrede urokser og elsdyr på Storebælts bund.

I afsnit 1.4 beskriver Anders Fischer fundhistorien for de druknede skove i Storebælt. Den ældste daterede fyrrestamme er dateret til godt 10.000 år før nu i kalibrerede år. Selv om der bag i bogen (side 323) findes en tabel med kulstof-14 aldre BP omregnede til kalenderår, ville det have lettet med en tabel inde i teksten, ikke mindst i forbindelse med Storebælt-havstigningskurverne. Normalt angives kulstof-14 aldre i konventionelle kulstof-14 år BP.

Keld Christensens afsnit (1.5) om en dendrokronologisk analyse af egestammerne fra Halskovfjord er meget spændende og velillustreret. Der gøres rede for, hvor kompliceret dendrokronologi kan være, og hvor svært det er at korrelere til den tyske årrings-grundkurve. K. Christensens analyse af 'dødstidspunktet' for de enkelte egetræer er klar og god. Det sandsynliggøres, at det har været forsumpning som følge af grundvandsstigning snarere end saltvand, der var årsagen til træernes død.

Anders Fischers fremstilling af dykning efter undersøiske stenalderfund er god og giver et levende billede af spændingen ved at fremdrage nye aspekter af Ertebøllekulturen, specielt er lokaliseringen af fiskepladser blevet et kerneemne, se f. eks. figur 6 afsnit 2. Jeg selv forbavses ligesom han over, hvor ekstremt gode bevaringsforholdene har været i sådan lavtvandet, bevokset marin til brakvands fjord. Selv skeletter af meget unge, næsten nyfødte kronhjorte med papirtynde kranier og kæber er perfekt bevarede. Det er de sjældent på land, hvor vægten af de overliggende lag presser skelettet sammen. I havvand er vægten af de dækkende sedimenter meget mindre. Oldsager af flint og træredskaber blev bjerget i rigt mål.

Til højre: Storebæltets udseende ca. 9.600 år f.Kr. (yngre dryas tid), hvor bæltet var bevokset med tundra, og store langstrakte søer fyldte det centrale dalsystem.

Nederst seismisk profil fra dalsystemet (linie A på kortet), samt en rekonstruktion af landskabet i yngre dryas baseret på borekerner og seismik.

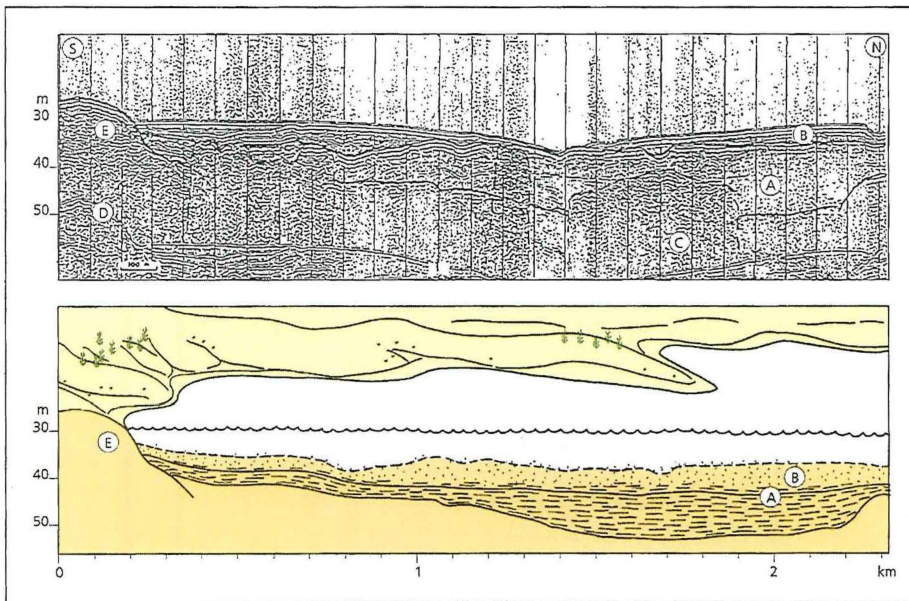
A: aflejringer fra slutningen af sidste istid.

B: postglaciale aflejringer.

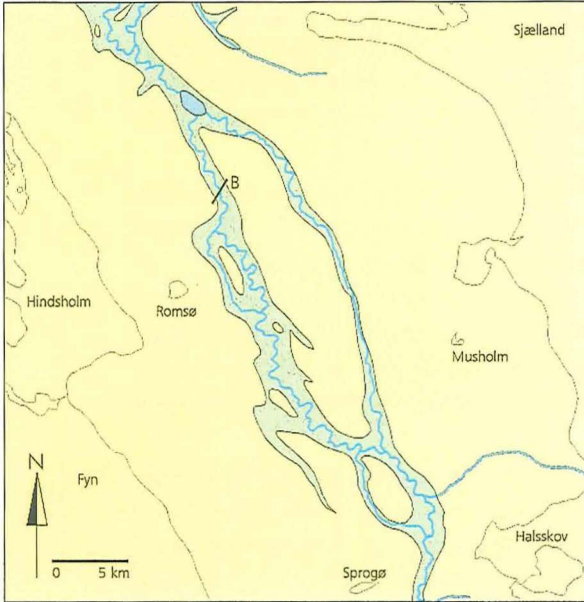
C: områder, hvor aflejringerne indeholder gas.

D: 'ekko' af signalet.

E: moræne.

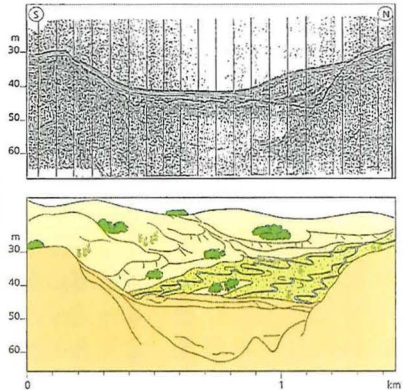

Figurer fra Storebælt i 10.000 år.

Kort der viser Storebæltets udseende ca. 9.300 til 8.500 f.Kr. (tidlig præboreal tid). Landskabet var bevokset med skove af fyr, birk og hassel.

Seismisk profil på tværs af dalsystemet langs linie B på kortet, samt en rekonstruktion af landskabet ca. 9.000 f.Kr. Landet var drænet kraftigt under indflydelse af tapningen af Den Baltiske Issø (se VARV 1998,3).

Ved Korsør Nor (afsnit 2. 5) findes en af de få bopladser, hvor der er fundet grave som Henrik Schilling skriver om. Her er fundet skeletdele af 7-8 personer. En af personerne var indhyllet i bark, der kun takket være de specielle fundomstændigheder er bevaret. To af skeletterne er daterede, et til overgangen mellem Kongemosekultur og Tidlig Ertebøllekultur, og et til Tidlig Ertebøllekultur. Redskaber af knogler med dekorationer er ligeledes fundet her. Pia Bennike har i afsnit 2.6 skrevet om de to gamle mænd og de andre skeletter fra Korsør Nor. Det er et fremragende klart og spændende afsnit. Hendes figur 2 er en illustrativ gennemgang af, hvorledes menneskets størrelse har ændret sig med tiden. Lisbeth Pedersen har i afsnit 3.4 givet en spændende gennemgang af fiskegærder og ruser. Fremstillingen er gengivet i stor detalje, ligeledes den anvendte teknik. Det er fascinerende at læse om fletning af en moderne

fiskeruse i afsnit 3.8 (Hanne Marie Myrhøj). Dette stykke detektivarbejde må beundres, ligesom de gode og oplysende illustrationer. Specielt er det interessant at læse om de 7.000 år gamle ålegårde. Keld Christensens gennemgang af de forskellige træsorter, der har været anvendt til ruser og gærder, fuldender billedet.

Afsnit 4 om Sprogø er spændende læsning og omfatter alt lige fra geologi over Peter Rasmussens palæobotaniske undersøgelser til udviklingen fra jægere til bønder. Desuden gennemgås de historiske kilder lige op til næsten nutid, hvor det gule hus på øen til op i 1950-erne fungerede som forbedringshus for 'faldne' kvinder. På Vestbjerget er der gjort utallige fund af keramik og stenredskaber fra Bondestenalderen. Inge B. Enghoff har givet en god, samlet fremstilling af knoglematerialet fra bopladsen på Vestbjerget.

Afsnit 5 handler om skibene, der har gennemsejlet Storebælt. Charlie Christensen skriver om danske stammebåde fra Stenalderen. Sejlskibenes og deres afløser dampskibenes historie gennemgås. Selv om Storebælt ikke er et verdenshav, har det dog krævet sine skibsforlis og skibsvrag (beskrevet af Birger Thomsen). Afsnittet om isbådstransporter over Storebælt er dramatisk og godt illustreret.

Bogen kan på det varmeste anbefales, den er underholdende og velillustreret. Man kunne dog have ønsket sig, at billederne havde fyldt hele siden ud til kanten, og at man havde undgået det papir- og pladsspild, der fremkommer ved, at teksten er sat som en blok ved siden af billedet i stedet for under billedet. Afsnittene kan læses hver for sig og behøver således ikke at komme i kronologisk orden. Det er en stor fordel ved bogen, da folks interesser må forventes at være ret forskellige. God fornøjelse.

Nanna Noe-Nygaard